

Nintfen Iften nekul ez földön diadalom, fem földön fe[m] menyõn hatalom birodalom, csak tõle adatik egy igaz hatalom õvé az birodalom.

Tudnunk így meg' Irtak ezt az Bent Hiftoriat, lattak az elõttis ez enõknek notajat, de vilagosb így itelte az modgyat tellyes magyarazattyat. ||

179a: Akkor irnak vala az eztendõ rezeben, ezõr hat zaz es az hetedik ezten-dõben, kõrõztyenõk voltak igõn nag' infegben, ehõz hafsonlo keppen. Tiztõltesek azert tulunk az Igaz Iften, legyõn õ nekie diczeret mindõ-nõkben, Atya, Fiu es Szent Lelõk csak egy Iften tartsz meg' az igaz hitben.

Kiknek ayanlafban ez Hiftoria vagyon, lakafsoknak helye meg' emletesben vagyon, nevõk is nemelynek be legzetven vagyon, Ifteni iot nekik adgyon.

DR. DÉZSI LAJOS.

ARANY JÁNOS ÖT LEVELE.

Az alább közölt levelek újabb idõben kerültek a Nemzeti Múzeum irodalmi leveles tárába, hármát közülük Jókai Mórhoz írt Arany, a negyediket E. Mikes Rózához, az ötödikét Simonffy Kálmánhoz.

A Jókaihoz intézett II. levél keltezetlen, de tartalma a *Figyelõ* éveire utal, 1861-re vagy 1862-re, a levélben említett febr. 9.-i nyomdai határidõ pedig arra enged következtetést, hogy jan. végén vagy febr. legelején írta Arany.

Az elsõ levél fõleg Arany lelki világára vet fényt, a második az írók indolentiájával küzködõ szerkesztõ aggodalmaskodását mutatja be, a harmadik egyaránt jellemzõ az ez alkalommal szokatlanul energikus Aranyra és a hírlapíró Jókaira.

A negyedik levél értékét az adja meg, hogy benne a költõ maga magyarázza nem egyszer félreértett balladájának, a *Tetemrehívásnak* egyes nehezebb helyeit, közben néhány megjegyzést ejtven e műfaj természetére. Az ötödik, a Simonffyhoz intézett levélnek nem annyira a tartalma becses, mint az ismert nevû dalszerzõnek az, a lényegében nem túlságosan szerény megjegyzése, mely Arany egy népdalának elterjedtségét bizonyítja.

I.

Nagy-Körös, aug. 25. 1858.

Kedves barátom, Mór!

Szíves megemlékezésed köszönöm, — hogy jól esett, mutatja az idezárt bolondság, melyért megerõltettem invalidus mûzsámat. Ne nézd te annak gyarlóságait, nézzed csupán a jó akaratot, s ha az *üstökös* az ilyet beveszi, add oda neki, perse *név nélkül*, a mint van; mert nem tartok számot sem az írói dicsõségre, sem egyéb »accidentiára« mint az ilyes compositio eredményezhet.¹

Kedves nõdet lelkembõl üdvözlõm, téged pedig csókol ezerszer
barátod

(Boríték elveszett.)

Arany János.

¹ E »bolondság« Arany híres makámája, a *Poloska*, melyet Jókai úgy látszik sietett nyomdába adni, mivel már az *Üstökös* legközelebbi számában, a 3.-ban megjelent, 1858. szept. 4.-n, ¶ jelzéssel.

II.

Kedves Barátom!

Nincs arczom hozzá, hogy a történetek — vagy is inkább a nem történetek — után személyesen tolakodjam nálad. A levél arcátlanabb: erre bizom kérésemet.

Úgy vagyok, hogy ha ez a most folyó semmiség elfogy a figyelemben: Végkép elakadok. Szólitottam fűt-fát, fű-fa ígérkezett is, de csak nem küld senki semmit. Február 9-én már nem lesz mit adnom a szedő kezébe.

Ha tehát multkori ígéretedben volt valami komolyság, úgy igen szívesen venném, ha most kisegítenél. De kérek, *légy őszinte* irántam. Ha nem lehet: mondd meg. Ha díjazásom csekélysége rontotta el kedvedet: azt is mondd meg. Ahhoz képest fogok módot keresni, hogy ne maradjak háladatlan.

Válaszodat egy vagy más úton elvárom. Fogadd szíves üdvözlésemet.

Arany János.

(Kelet, cím és boríték nélkül.)

III.

Pest, jan. 15. 1868.

Kedves barátom!

A Hon mai számában egy czímsor jelent meg az akad. nagyjuttalomra *pályázó* művekről; mely oda csak tévedésből kerülhetett, és a megnevezetteknek rossz vért fog okozni.

Az akad. nagyjuttalomra *külön* pályázat nincs; pályáznak arra jelenleg az 1861—66 megjelent *minden* nyelvtud. és szépirodalmi munkák. E laistrom, melyet a Hon közöl, az osztály-értekezletben a végre jegyeztetett össze, hogy *a ki még mit tud, hozzá adja*, s te is, mint *rendes tag*, valószínűleg ily célra kaptad. Foglal ez magában részint oly műveket, melyek a szerzők által versenyre *beküldettek*, melyeket tehát kihagyni vagy tudomásul nem venni nem lehetett; de foglal és nagyobb számmal, olyanokat, melyeket az osztályértekezlet egyik-másik tagja, a mint eszébe jutott, bediktált. Ez osztályconferentiai készületben, s a fejlődés processusában lévő munkálatot — ha annak nevezni lehet — publicum elé vinni, noha nem szándékos, de nagy indiscretio vala.

Nehogy e levelem is a nyilvánosság elé menjen, ime kimondom, hogy nem oda szántam, csupán a te felvilágosításodra. Cselekedd már most, a mit jónak látsz, hogy időn kívüli discussióknak, s neveket és személyeket compromittáló hírlapi zajongásoknak eleje vétessék.

Levén, mint mindenkor

igaz barátod

Arany János

(Czím, boríték nélkül.)

IV.

Erdélyi Mikes Rózához.

Igen tisztelt honleány!

Becses soraira kénytelen vagyok röviden válaszolni mert szemeim betegek.

Allat régiesen épen azt teszi a mit *állít* (mint *fogat*, *befogat*) s nem sajtó-hiba. A régies tárgyat *régies nyelv* emelni szokta.

»Vissza! neki.« Annyi mintha azt mondaná: »ha anyja, nővére jönne is, kiáltsatok rá, parancsoljátok neki: »Vissza!« De balladában, s indultat ember szájába, nem lehet ilyen hosszú magyarázatot adni.

A *döbbenet* pedig akkor áll be, mikor

»Sebből pirosan buzog a vér.«

ezt a jelenlevők tudják, mit jelent, nem szükség bevárniok, míg a bíró (a *pristald*) kimondja »Lányom gyilkos vagy.« — A leány is tudja már, azért kap a fejéhez, mert egyszerre világos lesz előtte a tőr historia. Hanem mindezt nem lehet, nem is szükség, balladában oly körülményesen elbeszélni, mint, például, regényben.

Egyébiránt szavalásra könnyebben s első hallásra megérthető költeményt ajánlanék.

Tisztelettel

Buda-Pest, 1878 márcz. 17.-én.

alázatos szolg.
Arany János

A levélhez csatolva a boríték egy részlete; felül (nyomtatva): *Irók és művészek társasága*. A címzés: *Erdélyi Mikes Róza* úrnőnek, az »Irók és művészek társasága« s a »Petőfi-társaság« stb. tagjának tisztelettel . . .

V.

Simonffy Kálmán zeneszerzőhöz:

Tisztelt barátom,

Ime küldöm a kéziratokat. Nem valami új dolgok, már mind megjelentek itt vagy ott. Vegye Ön hasznukat, vagy dobja el, a mint akarja.

Szíves üdvözetem mellett

Nagy-Körös, apr. 18. 1856.

tisztelője

Arany

Alatta Simonffy megjegyzése ceruzával: Magyarország most élő legelső költője.

»*Hej, iharfa, juharsa!*« című népdalát zenére tettem, melynek dallama nemcsak neki tetszett meg végtelenül, de mint futótűz elterjedt

az egész országban is csakhamar. Sőt a nép, midőn már Arany versét jó ideig hangoztatta, maga is csinált hozzá szöveget ekképen:

Kis menyecske tyuhajla, mondja meg hát, mi baja?
Nincs nekem semmi bajom, mert szeret a galambom.

Kivül: T. cz. *Simonffy Kálmán* urnak tisztelettel.

Abonyban.

(Vörös pecsét A. J. monogrammal. Postabélyegző: Nagykörös $\frac{19}{4}$).

Jókai hagyatékából került a Múzeumba a regényíróhoz Nagykörösről 1855. decz. 10.-én írt levele is, mely megjelent Összes Műveinek kiadásában. (Levelezése író-barátaival, második kötet 119—120. l.). A közlésből azonban kimaradt a következő utóiratként betoldott mondat: A díjt a Vasárnapi ujság generositására bizom. (Megjegyzendő, e trefás hangú levél a V. U. számára küldött versek kísérője!). Á kiadás a levél helyesírását is módosítja némileg (eredeti: *va/tok*, nyomtatásban *vagytok*, i. h. 120. l. 5. sor).

Közli: CSÁSZÁR ERNŐ.

MUNKÁCSY JÁNOS NÉGY LEVELE.

Az alább közölt négy levelet *Munkácsy János*, a *Tündér Ilona* és a *Garabonczás deák* ismert szerzője, a *Rajzolatok* (1835—1839.) szerkesztője a művészet- és művelődéstörténetíró *Ormos Zsigmondhoz*, Temes vármegye későbbi főispánjához írta. Ormos az 1832—36-iki országgyűlésen mint »kis követ«, vagyis a megye részéről megválasztott irnok vett részt s az országgyűlési ifjuságnak Lovasy Lászlóval, Pulszky Ferenczcel, Vukovics Sebővel, Kuthy Lajossal együtt a vezetői közé tartozott. Résztvett a *Társalkodási Egyesület*-ben is, melynek megalakulásáról *Pulszky Ferencz* is szól (részben azonban téves adatokkal) emlékezéseiben (*Jurátus koromból 1834—1836*. Budapesti Szemle, 1876). Ez időben Ormos, a szabadelvű pártnak és Tisza Kálmánnak későbbi lelkes híve, a liberális ellenzéki ifjak között szerepel, de kulturális téren is sokat dolgozik. Keresi az írókkal való érintkezést is és különösen *Kölcsey* ért lelkesedik, a ki őt szívesen fogadja barátságába.

Első kísérletei a szépirodalom terére vezették és úgy látszik, ezek révén kötött Munkácsy Jánossal is ismeretséget. Ő maga azt írja kiadatlan emlékirataiban: »Munkácsyval lapja számára levelezési viszonyban álltam. Ifjúkori első műveim a *Rajzolatok*-ban ezen idő tájon láttak napvilágot. Ifjúkori gyöngye dolgozatok voltak ezek; — — — azonban még is büszke voltam akkor arra, hogy műveim nyomtatásban meg-